

Het is waar, zij hebben het er goed, zoo goed als het maar kan in die omstandigheden. Het zou wel beter kunnen zijn, het moest eigenlijk wel beter zijn, maar wanneer je het in zulke inrichtingen zóó maakt, dat de menschen meer krijgen dan het hoog noodzakelijke, dan zou er zoo'n toeloop komen van hen, die nu, — omdat het er niet naar hun zin is — op een andere manier een onderkomen zoeken, dat er geen geld en ook geen ruimte meer genoeg zou zijn om hen, die het 't meeste noodig hebben, te helpen, zooals zij nu ten minste worden geholpen. Alles in alles, is het een geweldige misère dat heele armenhuis, zoowel het groot gebouw als al die menschen, die er eigenlijk zitten te wachten op hun dood

Het is een enorm vierkant, met in het midden van de ruimte tusschen de gebouwen, die het vierkant maken, nog een vijfde, dat van de voorzij naar het achterste gedeelte staat, zoodat er eigenlijk twee binnenplaatsen zijn. Doordat er al die jaren, dat het in gebruik is, telkens in is veranderd en vertimmerd, is het moeilijk er den weg te leeren en kan je er, om zoo te zeggen, in verdwalen. Maar triest is het, onzegbaar triest, die zalen en die kamers met de hooge, leêge, gordijnellooze vensters van kleine ruitjes, waardoor je niets ziet dan het dak van 't andere gebouw of eventjes de nokken van de huizengevels aan de overzijde van de gracht, waarlangs het staat, of van de straat, die aan den anderen kant er langs ligt. Wanneer je aan de voorzij, door de breed-monumentale hoofd-deur binnen komt, ziet het er prachtig uit. Een wijde, deftig-hooge vestibule, met donker-eikenhouten deuren van de kamers en achterin een groote, van beide kanten ruim-opbuigende trap, waarlangs je op een breede gaanderij komt met vier deuren, waarvan er twee, de grootste, voor de zalen van de vroegere regenten zijn. Daar, in het voor-gebouw, kan je geen voorstelling er van maken, dat vlak bij die imponeerend-grootsche rust een druk geloop van menschen woelt, dat achter den muur, waarin de kleinere twee deuren zoo deftig meê-staan in de plechtig-reine stilte van de ruime corridor, zoo'n menschen-massa huist, die niet bij

tientallen, maar bij honderden worden geteld.

Wanneer je een van die twee kleine deuren door-gaat, kom je in het echte werkhuis. Eerst loop je door een donker-smallen gang, dan nog een deur en dan ben je op eens, om zoo te zeggen, midden-in. Dan kom je in die opeenvolging van zalen, die je een doolhof lijkt, een nachtmerrie, waarin je dwaalt, den eersten keer, wanneer je nog den weg niet kent.

De dag-verblijven, groote, hooge, van een grijzen schemer volle zalen, met grauwe klinkers als een straat voor vloër, met lange, houten banken en smerig-houten tafels, hier en daar wat stoelen rond een kleiner tafeltje, een kachel midden-in, de muren van een desolatè leêgheid met hun groezelig-grijze steen en van de hooge, donker-bruine balken de rechte, gladde T-gehoekte pijpen van het gas-licht. De mannen, die niet werken, zitten een heelen dag niets te doen, te praten en te rooken of dommelen in een hoek of loopen heen en weêr en geven met hun donker-grauwe kleeding en hun oude, vaal-gegroeftrekkende een gevoel van angstige melancholie of maken het visioen van trieste lichteloosheid nog droeviger en hopeloozer. Misschien omdat je weet, dat, achter dat goedaardig kijken van de doffe oogen van zoovelen, de herinnering van hun-zwerf-leven denkt, met up en downs, met dagen van gebrek en uren door-geroemd in dronkemans-losbandigheid, waarin er dingen zijn gebeurd, waar niemand iets van hoort, maar die toch altijd geheimzinnig achter het veel-wetend zwijgen van hun lippen blijven voort-bestaan. En ook misschien, omdat je in het lijdzaam, goedig en geduldig staren van de anderen, hun afgetobde leven ziet, illusie-loos begonnen en machteloos voort-gesleept, één lange worsteling om hun eten dag na dag, totdat zij eindelijk hier zijn aangeland, waar zij nu moê en moedeloos, als platgeslagen, wachten op hun laatste uur.

Dat angstig-trieste overvalt je aan den mannen-kant zoo goed als aan den vrouwen-kant. Het eenige verschil is, dat de vrouwen-zalen er wat netter en wat meer verzorgd uitzien, ik zou haast zeggen, dat ze iets gezelligs hebben. Het is er niet zoo'n slordig-